

EGY RÖVID TANULMÁNYÚT TAPASZTALATAI, AVAGY NYOLC AMSZTERDAMI NAP MARGÓJÁRA

THE EXPERIENCES OF A SHORT STUDY TOUR, EIGHT DAYS IN AMSTERDAM

Halász Csenge* – Orosz Flóra** – Ritó Evelin***

Kulcsszavak: *tanulmányút, holland szabályozás és gyakorlat, személyiségi jogok, gondoskodó farm, smart city*

2018. szeptember 11. és 18. között az Igazságügyi Minisztérium és a Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola támogatásával hárman, doktoranduszként nyolc napot tölthettünk Amszterdamban a választott témáinkhoz igazodó kutatómunka végzése céljából. A továbbiakban e tanulmányút tapasztalatainak a rövid összefoglalása következik.

Halász Csenge: Személyiségi jogok

A kutatási területemet a polgári jogi személyiségvédelem specifikumai és aktuális kérdései képezik. A PhD tanulmányaim első évében kiemelt hangsúlyt fektettem azokra a digitális és társadalmi novumokra, amelyek fontos hatással bírnak a személyiségi jogok hazai helyzetére. E tekintetben kiemelendő például a különböző online platformoknak, így a közösségi média oldalainak térhódítása és a magánélet határainak és védelmének folyamatos változása is. Ezen témákra helyezve a hangsúlyt, hatalmas izgalommal vágtam neki a ránk váró egy hétig tartó kutatásnak. Előzetes ismereteim alapján tudomásom volt arról, hogy a holland életszemléletet és jogrendszert a hazaitól erősen eltérő, liberálisabb felfogás jellemzi, így kiemelten érdekelt, hogy egy effajta jogi és társadalmi környezetben milyen szerephez jutnak, és hogyan érvényesülnek a személyiségi jogok.

A polgári jogi szabályozást tekintve elmondható, hogy a holland Polgári Törvénykönyv (NBW) egy hosszú kodifikációs folyamat eredményeként született meg. Szerkezetét vizsgálva terjedelmes, tíz Könyvből álló jogszabályról beszélünk, amely számos tekintetben a hazai kódexszel összevetve számos hasonlóságot mutat. Néhány példával élve, a személyek joga a hazai mintához hasonlóan, szintén az Első Könyvben került szabályozásra, viszont a holland kódexben ehhez csatlakoznak a családjogi normák is. A kötelmi, dologi és öröklési normák külön könyvekben történő rendezése szintén hasonlatos a magyar megoldáshoz, a holland törvényben viszont az öröklési szabályanyag megelőzi a dologi jogit. Érdekesnek találtam a kódexben elhelyezett, számos közigazgatási vonatkozású normát is, például a természetes

* dr. Halász Csenge, PhD hallgató, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, 3515 Miskolc-Egyetemváros, ha.csenge0701@gmail.com

** dr. Orosz Flóra, PhD hallgató, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Agrár- és Munkajogi Tanszék, 3515 Miskolc-Egyetemváros, oroszflora9@mail.com

*** dr. Ritó Evelin, PhD hallgató, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszék, 3515 Miskolc-Egyetemváros, evelinrito@gmail.com

személyekről szóló joganyagban helyet kapnak a lakossági nyilvántartási rendszerre vonatkozó szabályok is. Különlegesnek tartom továbbá, hogy amíg a hazánkban külön jogszabályban rendezett nemzetközi magánjog, addig Hollandiában az NBW részét képezi. De megtalálhatóak a kódexben a különböző speciális módokon történő áruszállításokra vonatkozó szabályok is, így a légi, tengeri és vasúti közlekedésre vonatkozóan is tartalmaz normákat.

A személyiségi jogok védelmét messzemenőig lehetővé teszi a jogrendszer, eleget téve ezzel nemzetközi kötelezettségeinek is. Az NBW-ben például több szakasz foglalkozik a természetes személyek névhez való jogának garantálásával és védelmével, a polgári anyagi jogi normák rögzítése mellett, a nyilvántartásra vonatkozó, közjogi jellegű normákat is rendezve. Azonban az eltérő társadalmi viszonyokhoz bizonyos tekintetben eltérő személyiség felfogás is tartozik. A kint töltött idő alatt lehetőségem nyílt szakmai konzultációra egy Amszterdamban élő és az IVIR-ben, vagyis Amszterdami Egyetem Információs Jogi Intézetében dolgozó kutatóval. Az Intézet a digitális világ újdonságainak a különböző szempontokból történő vizsgálatával foglalkozik. Az általam is tanulmányozott területekkel, például a személyiségi jogok online világban történő érvényesülésével, elmondása szerint, már több mint húsz éve foglalkoznak a holland kutatók. Az Intézet számos olyan publikáció jegyzője, amelyek később hivatkozási alapként a holland esetjogban is felhasználásra kerültek. Az egyetemen kiemelt fontosságú ügyként kezelik, hogy a digitális és társadalmi kihívásokat a tudomány képviselői is minél hamarabb elemzés alá vonják. Az Intézet angol, német és holland nyelven közzétett tanulmányai széles körben elérhetőek az erre rendelt online felületen.[†] Az általam is vizsgált privacy-vel kapcsolatban körülbelül 250 hozzáférhető szócikk található az IVIR weboldalán. Az Intézet munkájában nagyon fontos szerepet játszik a nemzetközi kutatás, hiszen a hatékony adatvédelmi szabályozás megvalósítása határokon átnyúló feladat. E tekintetben kiemelhetők az ún. „Privacy Bridges Report”-tal összefüggő tanulmányok. Magát a jelentést egy olyan csoport terjesztette elő, amelyben az Amszterdami Egyetemről is részt vettek kutatók. A jelentésben 10, ún. adatvédelmi „híd” került megfogalmazásra lehetővé téve ezzel az Európai Unió és az USA közötti szorosabb együttműködést. Megfogalmazásra került többek között az átláthatóság növelése iránti szükségesség, a felhasználói-panasztételei mechanizmusok javítása, az elszámoltathatóság fokozása és a magánélettel illetve az adatvédelemmel kapcsolatos kutatómunkák közötti együttműködés növelése iránti igény is. Véleményem szerint e jelentésből és a hozzá kapcsolódó IVIR által készített tanulmányokból fontos következtetések vonhatóak le a személyes adatok és a magánélet védelmére vonatkozóan. Mindemellert az egyetemen más magánjogi jellegű, illetve jogi informatikával és a szerzői jogok internetes oltalmával foglalkozó jogi kutatás is folyik. A magánülethez való jog tekintetében a hazai szabályozástól és társadalmi berendezkedéstől eltérő modellel találkoztam a holland rendszer tanulmányozása során. Az elmúlt öt évben a holland parlament számos adatvédelemmel és a magánülethez való joggal kapcsolatos módosítást fogadott el. Ezek közül kiemelhető például az alkotmány 2015-ös módosítása, a személyes adatok védelméről szóló törvény elfogadása és a szintén ugyanebben az évben kihirdetett telekommunikációról szóló törvény is.

A téma bőséges tudományos feldolgozottságát mutatja, hogy az Amszterdami Egyetem jogi kari könyvtárában rengeteg, a hazai szakirodalmat meghaladó tudományos munka lelhető fel. Fontos, nem elhanyagolható körülményt jelent az is, hogy az eltérő társadalmi berendezkedés okán, a magánszféra határai is máshol húzódnak, mint a hazai rendszerben. Erre remek például szolgálnak a lakóházak jellemzően függönyözetlen ablakai, amelyek előtt elhaladva a járókelők is betekintést nyerhetnek például egy család esti pihenéssel töltött óráiba. Hazai viszonylatban talán furcsának tűnik ez a hagyomány, Amszterdam multikulturális

[†]Lásd hozzá: <https://www.ivir.nl/>

városában, amelyet gyakran a „szabados” jelzővel illetnek, azonban régi, kezdetben praktikus okokat szolgáló szokásnak számít és egyáltalán nem kelt feltűnést.

Mindezekon kívül figyelemfelkeltő a város és az egyetemi környezet infrastrukturális fejlettsége és a rendelkezésre álló, angol nyelvű szakirodalmak széles hozzáférhetősége is. Így, amellet, hogy lehetőségünk volt egy hazaitól több szempontból is eltérő környezetben kutatni, rengeteg hasznos szakirodalomra sikerült szert tennem, amelyek reményeim szerint hozzájárulnak a kutató munkám további sikeréhez és a készülő disszertációmban is felhasználásra kerülnek.

Orosz Flóra: A holland care farmok

A PhD képzésben kutatási témám a szociális (gondoskodó) farmok rendszerének vizsgálata. Hazánkban sokak számára ismeretlen fogalom, de annál nagyobb jelentőséggel bíró modelltől van szó. Röviden úgy határozhatjuk meg fogalmát, hogy egy olyan multifunkcionális, mezőgazdasági tevékenységeken alapuló foglalkoztatási forma, amely társadalmi funkciót is ellát a hagyományos agrártevékenységek mellett. Magyarországgal ellentétben a nyugati országokban nagy hagyománya van már a gondoskodó farmoknak. Így van ez Hollandiában is, ahol virágzik a care farmok rendszere – hazánkban a szociális farm elnevezés terjedt el, Hollandiában azonban a care farm fogalom használt –, a multifunkcionális mezőgazdaság leggyorsabban fejlődő formája kialakult támogatási háttérrel és működési rendszerrel. Ez ösztönzött arra, hogy egy tanulmányút keretében részletesen, holland forrásokból, holland kutatókkal beszélgetve mélyülhessek el az itt működő farmok rendszerében.

Az Amszterdamban eltöltött 8 nap mind elméleti, mint empirikus kutatás szempontjából rendkívül hasznos volt számomra, számos információval gazdagodtam. A következőkben kutatási témám és az általánosságban vett kutatási lehetőség kapcsán szerzett tapasztalatokat osztom meg az olvasóval.

Tudni ismeretes, hogy a hollandok kedves és segítőkész emberek, igaz ez a boltban dolgozó eladóra, de a kutatói körre is. A tanulmányút előtt két holland kutatóval is felvettem a kapcsolatot, akik a care farmok téma szakértőinek minősülnek. Mindketten szívesen fogadták megkeresésem, azonnal segítségemre álltak. Végül csak az egyikükkel tudtam találkozni a tanulmányút során, de a másik kutatóval is e-mailen keresztül kapcsolatban álltam. Amszterdamba való érkezésünk másnapján sor is került a találkozásra, interjúra. Jan Hassink úr, aki a Wageningeni Egyetem professzora, egyben egy care farm alapítója is. Így gyakorlati kutatás szemszögéből nézve a legideálisabb helyen, az Arnhemben működő farmján volt találkozási helyünk. A kb. egy órás interjú alatt számos kérdéskört érintettünk a farmok kapcsán: Mi a holland elnevezése a farmnak? Milyen tevékenységeket végeznek a farmon? Kik alkotják a célcsoportot? Milyen támogatást kapnak? Hogyan alakul a földhasználat, földtulajdonlás kérdése? Egyéb, számomra addig nem egyértelmű kérdésre is választ kaptam. A beszélgetést a farmon működő kávézóban folytattuk, ahol a farmszolgáltatást igénybe vevők dolgoznak. Konzultálásunkat követően Hassink úr több szakirodalmat is rendelkezésemre bocsátott, valamint biztosított arról, hogy a későbbiekben is a segítségemre lesz, akár a témával kapcsolatos anyagra lenne szükségem, akár további kérdés merül fel bennem a téma kapcsán.

Az amszterdami kutatás további részét az elméleti, bibliográfiai háttér feltérképezése képezte. Az Amszterdami Egyetem Jogi Karának könyvtára megfelelő helynek bizonyult ehhez. A könyvtárat bárki használhatja, nem szükséges belépési engedély hozzá, a könyvtárosok is készséggel segítenek. A szabad hozzáférésű számítógépeken a könyvtári katalógusban több, a care farmokhoz kapcsolódó anyag megtalálható, még hozzá angol nyelven. A kutatói munkát nagyban megkönnyíti az, hogy számos szakirodalom elérhető elektronikusan,

melyek tehát egy kattintással letölthetőek. Az e-anyagok mellett tanulmányoztam a holland Polgári Törvénykönyvet is, amely az ingatlanok tulajdonjoga között szabályozza a földtulajdont, továbbá külön fejezetben, a speciális szerződéstípusok körében a mezőgazdasági földek bérletét, melyek a care farmok esetében a földhasználat két lehetséges módjait képzik. Valamint egy, a holland társadalombiztosítási jogról szóló tanulmányban a társadalombiztosítás forrásairól olvashattam, ezen belül a farmok körében is igénybe vehető egészségügyi biztosítási rendszerről.

Összességében véve kutatási témám szempontjából egy hasznos, széleskörű kutatást végezhettem. Úgy gondolom, az itt szerzett tapasztalat és bibliográfia egy önálló cikk alapját adja, illetve nemzetközi kitekintés keretében a leendő disszertációm részét képezi majd.

Ritó Evelin: Smart city

Az elmúlt években a fejlett világban szemléletváltás történt a városfejlesztés terén, ezért a kormányzatok jelentős hányada napirendre tűzte a Smart City, vagy magyarul okos város projektek elindítását, továbbá a városaik átalakítását úgy, hogy azok képesek legyenek hatékonyan integrálni és alkalmazni a legújabb digitális technológiákat. Az új technológiák felhasználása mellett jelentős szerepet töltenek be a városi közösségek igényei is. Az okos város projektek megvalósítása során a városok üzemeltetői a polgáraikat bevonhatják a döntéshozatali folyamatokba, a rendelkezésre álló szolgáltatásokat összeköthetik egymással és az így keletkezett adatanyagot újrafelhasználhatóvá tehetik. Az Európai Unióban több sikeres példát láthatunk arra, hogy egy város következetesen kidolgozott koncepcióval okos várossá fejlesztette magát. Hazánkban egyre nagyobb figyelmet kapnak az említett koncepciók, valamint a Kormány is folyamatosan próbálja ösztönözni a városokat arra, hogy a piac és az Európai Unió által nyújtott fejlesztési lehetőségeket felhasználják az említett célok elérése érdekében.

A kutatás során Amszterdam városát – Hollandia fővárosát – vizsgálhattam meg, amely az utóbbi években hatalmas lépésekkel halad előre az okos város felé vezető úton és jelenleg az élmezőnyben helyezkedik el. A legtöbb okos városokkal foglalkozó tanulmány az urbanizáció hatásait és a városi lakosság számának változását – folyamatos növekedését tárja és vetíti elének. Amszterdam vonatkozásában a városvezetésnek és a lakosságnak azonban, nemcsak a népességszám növekedéssel, hanem az összetett népességgel is meg kell küzdenie. A különböző népcsoportok mind-mind eltérő kultúrával, hagyományokkal és szokásokkal rendelkeznek. Kiemelt szempont volt, hogy mindenki számára megfelelő életfeltételeket tudjanak biztosítani. Természetesen ehhez szükséges, hogy jól szervezett legyen a város igazgatása.

Az Amsterdam Smart City a köz- és magánszféra partnersége, amely úgy tekint a városra, mint egy laboratóriumra: kutatásokat, kísérleteket végeznek az összegyűjtött adatok, illetve az új mobilitási lehetőségek segítségével. Az Amsterdam Smart City egy egyedülálló együttműködés a cégek, a közszféra, az egyetemek, a kutatóközpontok és a lakosság között, amely az okos városfejlesztések egyik legjelentősebb projektje. Az okos város az általuk meghatározott definíció szerint egy olyan város, ahol a szociális-, technológiai infrastruktúrák és megoldások megkönnyítik, illetve felgyorsítják a fenntartható gazdasági növekedést. Céljuk továbbá egy olyan város létrehozása, ahol élni és dolgozni is jó.

A város smart stratégiája nem egy hagyományos, minden részletben kidolgozott terv, inkább a gyakorlatra támaszkodik, mivel kísérleti célból a különböző városi negyedekben Living Lab projekteket indítottak a helyiek közreműködésével. A Living Lab egy tesztelő közeg, ahol a felhasználók a fejlesztőkkel közösen dolgoznak a szolgáltatások és a termékek

fejlesztésén. Az Európai Bizottság PPP (Public – Private – People Partnerships) definícióval határozza meg az említett konstrukciót. A Living Lab kollaboráció a nyílt innováció egyik leggyakoribb megjelenési formája, mely egy nyílt ökoszisztémát jelölt, ahol a kísérletezés és a közös alkotás valódi környezetben, valódi felhasználókkal közösen történik.

Sokszor elegendő volt csak nyitott szemmel járni a városban, annak érdekében, hogy a smart programokat megfigyeljük. Például, ha a közlekedés fejlesztését vizsgáljuk a város legtöbb részén elektromos autó töltőhálózatok kerültek kiépítésre, a tömegközlekedéshez szükséges jegyek microchippel vannak ellátva, valamint minden tömegközlekedési eszközön elérhető ingyenes wifi hálózat. A szakirodalomban leírtakat is kitűnően igazolták a gyakorlatban megjelenő fejlesztések. Kormányzati szinten nem állnak rendelkezésre fejlesztési stratégiák, a projektek legtöbbször a lakosság hatására és igényei szerint indulnak el és legfeljebb az érintett város vezetésével működnek együtt a megvalósítás érdekében.

A kutatás során Amsterdam három, eltérő jellemzőkkel bíró kísérleti zónájának működését vizsgáltam, amelyekhez az ott megvalósított kísérleti projekteket igazítják. IJburg Amsterdam legfiatalabb városnegyede, amelyet az 1990-es évek végén kezdtek el építeni. Az alacsony átlagéletkor, a magas színvonalú infokommunikációs beágyazottság és a kortárs környezet együtt teszik IJburgot egy különleges területté, melynek lakosai folyamatosan együtt dolgoznak az ASC programmal, hogy a negyedet még élhetőbbé és az egyéni felhasználói igényekre szabhatóvá tegyék. A Nieuw West negyed hűen tükrözi Amsterdam demográfiai és épület-tipológiai összetételét, ezen felül pedig a város egyik átlagon felüli energiafogyasztású környéke. A városban épült ki Hollandia első okos elektromos hálózata, amely fejlesztésén folyamatosan kísérleteznek a helyi cégek annak érdekében, hogy minél több megújuló energiatermelő egység bekötésére legyen lehetőség. Zuidoost délkeleti külváros, 22 km² területű és közel 80 000 ember lakja, ez Amsterdam egyik legzöldebb területe, amelyet az 1960-as 1970-es években építettek. Az alulról jövő kezdeményezések Amsterdam fejlesztésében igen jelentősek. A helyi városlakók saját döntése volt például, hogy energiatudatosabban szeretnének élni, és csökkenteni kívánják a környezetük terhelését. A kutatásom fő célja a folyamatban lévő hazai Smart City programok számára egy lehetséges, potenciális forgatókönyv elkészítése, amely bemutatná, hogy mely területeken (például kormányzás, gazdaság, környezetvédelem) milyen fejlesztési lehetőségek állnak a hazai települések és a Kormány rendelkezésére. Úgy gondolom a tanulmányút a szakirodalom gyűjtésén túl rengeteg gyakorlati tapasztalatot is adott, ami bízom benne, hogy nagyban hozzá fog járulni a kutatásom eredményességéhez.

Összegzés

A kutatásunk eredményessége szempontjából kiemelt lehetőségnek tarjuk, hogy doktoranduszként külföldi kutatást végezhetünk. Tudva levő, hogy egy jó disszertációban hangsúlyos szerepet kap a nemzetközi szakirodalom vizsgálata, akár az uniós anyagot, akár más európai országok joggyakorlatát tekintve. Kutatásunk szempontjából egy hasznos tanulmányúton vehettünk részt. Egyrészt mindannyian felleltük a kutatási témánkhoz kapcsolódó holland szakirodalmat, amelyek között több releváns forrást találtunk. Másrészt olyan, témaköreinkben jártas szakemberekkel találkozhattunk, akik tudásukkal és tapasztalataikkal segítséget nyújtottak számunkra.